

**R. P. Antonii De Escobar Et Mendoza, Vallisoletani,
Societatis Iesv Theologi, Vniversæ Theologiæ Moralis,
Receptiores Absqve Lite Sententiæ nec-non
Problematicæ Disquisitiones ... Tomus ...**

Lugduni, 1652-1663

Cap. 11. Circa causam efficientem matrimonij, quæ est consensus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-80577](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-80577)

adhuc sponsa. Quæ si erim verò, utrum intra illud bimestre sponsus cogens lethaliter delinquit?

fieri, & in ipsa effusione esse reputatur. Ita
Sanch. l. 2. d. 22. n. 17.

Ego quidem, si dum feminis relinquantur, se-
men extra vas effundere, à piaculo liberam
iudicarem. At semel effusum, atque receptum, 301
cuicunq; nullus aline est usus nisi in ordine
Primum sen.
tentiam ei-

cus nullus alius eis vix nisi in ordine ad generationem, emittere turpissimum esse reor. Neque vero quia scemina posset, dum vim patitur, virile membrum extrahere, ideo potest & semen iam receptum emittere. Nam aliud est impedimenta apponere, dum quasi in via est ad coagulationem violentus aggressor: aliud vero semen eiicere, cum iam ad finem peruentum est. Hoc teneo, nec ideo tamen mei Thomae Santij sententiam improbabilem esse putarim. Quæ quidem non bene à Basilio ac Leandro est, (eorum venia) perspecta. Non enim ille hoc afferit de sponsa vi oppresata à proprio sposo intra bimestre, sed ab alieno quocumque, ut propriis, distinguit in terminis.

CAPVT XI.

*Circa causam efficientem matrimonij,
quaest Consensus.*

DUBIUM LI.

*An vinculum matrimonij de potentia Dei
absoluta possit consistere sine mutuo con-
gum consensu.*

*An sponsa per vim oppressa ante explatum bime
stree, possit receptum semen mox expellere.*

Nonnius
suppono.

Vastio procedit de sponsa vi oppressa
intra bimester non ab sposo, sed ab alio.
Suppono enim eam ab sposo vi cognitam, i.e.
minime posse gerere, quia iniuria est multo le-
vior, nec infamiam patitur, & damnum non ef-
ficit graue. Nec de scemina per metum à quo
cumque cognita loquor, quia copula fuit vo-
luntaria, & cum peccato admissa; vnde piaue-
lum graue esset feminis pulsionem procurare
igitur.

299 Non potest feminæ, quæ intra bimetre vin-
Non potest
oppressa ab
alieno id ge-
retra paritum, in continenti conari ad semen iam re-
ceptum emitendum. Quia est intrinsece male
ordinatum semen ad sibofis propagationem ex-
pellere, neque id vlo sine potest honestari. Si
Basil. l. 9.c. 10.z. 4. Leand. tr. 9.d. s. 9. 35.

In continentí potest postea minimè. Quia
vt docet Sotus de iust. l. 5. q. 1. a. 8. Bannes 2. 2. q.
6. 4. a. 7. dub. 3. ad 2. Manu. 10. 1. sim. 6. 1. 3. 6. n. 1. 5.
licet priuata autoritate furem in continentí
vbi furterri arripuit, donec in loco tuto sit con-
stitutus, persecutere, &c ea defensia reputatur. Er-
go similiter reputabitur defensia, cum statim ac
semē receptione efficiam vim passa, expellit
fucus quando iam semen habet possessionem, &
est quasi in loco tuto constitutū: tunc enim non
erit defensia, sed intrinsecus malū. An non po-
set femina vim passa quoctue tempore mē-
brum virile extrahere, si posset, quamvis semen
effundendum esset? Ita planè, quia non tenetur
id pati. Ergo mox ac effutum est potest simili-
ter expellere; quia cum nondum semen habeat
possificare vatis possessionem, adhuc quasi in

Duo certa absque controversia suppono. 301
Dico certa
suppono.
Vnus est, si loquamur de matrimonio causa-
falter, id est, in quantum est contractus hu-
manus à propria voluntate tanquam à causa
confligens per nullam potentiam posse ab aliis
mutuo consenserit consistere: Quia tunc conser-
sus est de intrinseca contractus ratione; & sicut
actus intellectus eo quod vitalis sit, per nullā
potentiam potest ab aliquo intellectu produci,
i.e. contractus humanus, qui oritur à voluntate
tanquam à principio vitali ipsis nequit ab aliquo
eius consenserit. Alterum est, Deum possidere viro
potestatem in corpus feminæ, &c contra abs-
que illorum consenserit. Quia Deus habet maius
dominium in coniugium corpus, quam ipsimet:
Cū ergo possit ipsis eo quod sint domini pro-
prij corporis, dominium illius transferre à for-
tiori Deus poterit. Est autem difficultas: Cum
matrimonium non sit ius vtiendi alterius cor-
pore, nec mutua obligatio, sed vinculum quo co-
iuges obligati: utrū vinculum hoc consistere pos-
si de potentia Dei absoluta ab aliquo illorum consenserit?

Forest consistere. Quia Deus potest efficaciter
causa vices suppleret, ut calefacere absq; igne. 305
confensus autem mutuus solid est causa efficaciter
huius vinculi. Sic Sorus in 4. dist. 2. 7. q. 1. a. 2. con-
cl. i. Viator. select. de matr. p. 1.m.4. Ledef. 49. foju.
47.a.1. Henr. l. 11.c.1.n.4. Vega l. 4. sum. c. 73.
Barthol. Ledef. dub. 16. Petri Ledef. q. 45. art. 1.
dub. 1. concl. 4. Valent. to. 4. d. 10. q. 3. p. 1. Coninch
d. 2. 4. n. 49. Hurtad. d. 3. diff. c. 17. Diana par. 8.
versat.

Sect. II. 'Dubia De Consensu recto. 77

tr. prof. 8.2. citans Meratiū, Avernam, Tannerum & Caspensem. Imō addunt Marti, de Ledel. & Victoria, Deum de factō hoc fecisse in Adae & Eze matrimonio, Quas Deus communisit. Matt. 19. & etiam in coniugio Oscae, ac fœminæ fornicarie.

104
item p. 104
Confiteri non potest. **Quia** consensus est de matrimonij essentia matrimonium enim essenter est continuatio animalium coniugum, qua coniunctio nequit aliter intelligi nisi per consensuum unionem. Ita aliqui D. Thomæ discipuli, telle Petro de Ledel, citato, concl. 3, Sanchez lib. 1. d. 26. num. 5. supplem. Gabr. in 4. dīl. 27. q. 1. Adria. q. 2. de matr. dicens, id esse indubitatum. Cornejo d. 3. de matr. dub. 1. Basil. 1. 2. c. 1. n. 4 Ochagau. tr. 2. de Sacram. qu. 8. n. 2. Leand. tr. 9. d. 6. q. 3.

105
opus
opus
Hoc verius existimo. **Quia** nequit Deus constitueri relationem in aliquid cum vero actu formalis illius ab quo eius fundamento, ut paternitatem in aliquo, per quam verē pater dicatur, absque generandi actu: sed matrimonium est relatio inter coniuges, consensus autem est fundamentum: Ergo implicat matrimonium esse ab ipso proprio consensu. Certè primam sententiam probabilem satis esse reor. Quod autem additur à Petro de Ledel. & Victoria minimè verum indicō. **Quia** ad suauem Dei prouidentiam spectabat, nē matrimonium primum, quod aliorum norma & exemplar erat, absque proprio coniugum consensu constiteret.

D U B I V M L I I .

An *consensus ad essentiam veri matrimonij requisitus debeat, explicitè in copulam ferri.*

106
Dub. exp. 106. in co. 106. in co. 106. in co.
Debet explicitè ferri in carnalem copulam. Quia copula est pars integralis Sacra-menti matrimonij; unde nullatenus perficitur, donec consumatur. **Sic** Medina l. 5. de contin. Sacram. c. 64. & 70. Bellarm. l. 1. de mar. c. 5. in solut. ad 6. Faut Augustinus l. 19. cont. Marich. c. 26. ubi ait, matrimonium ex hoc appellatum est, quod non aliud mater nubat, quam ut mater fiat.

107
Dub. exp. 107. in co. 107. in co. 107. in co.
Consensus matrimonium constituens non debet necessario ferri explicitè in copulā. **Quia** si quis contrahat animo profundi ante consummationem, validum matrimonium geret, vt constat ex Cap. Commixtum de sponsal. Et quia Deipara verum matrimonium contraxit, vt cum Magistro in 4. dīl. 30. c. 3. omnes scriben-tes sibi facentur, & D. Tho. ex professo 3. p. q. 29. a. 2. Imo Stati. 3. p. q. 28. a. 2. d. 7. flet. 1. ait el- se de fide. Et tamen nec implicitè consensus in copulam, nam votum virginitatis emiserat vt late Stati. ibi. Ergo ad essentiam veri matrimonij non debet consensus explicitè in copulam deferri. Itaque copula non est de essentia matrimonij, neque de eius integritate: sed solum eius effectus, & operatio. Ita Sanchez l. 2. d. 28. Basil. l. 1. - c. 16. Leand. tr. 9. d. 9. quæst. 10. & omnes.

108
Dub. exp. 108. in co. 108. in co. 108. in co.
Certum omnino, non deberi consensus explicitè ferri in carnalem copulam; quia hæc nō Eſcob. & Mend. Theol. Moral. To. III. P. II.

est de essentia matrimonij, neque de eius integritate, sed eius effectus, & operatio. Ergo consensus essentia matrimonij non feretur explicite in copulam. Locus verò Augustini nihil aduersum nos probat quia tamen dicit id quod communiter accedit, non tamen id necessarium esse intendit.

D U B I V M L I I I .

An *ad essentiam veri matrimonij requira-tur consensus implicitus ac virtualis in copulam ex parte contrahentium.*

Requiritur. **Quia** contractus matrimonij celebrauit sub expressa conditione, ne teneat-
Requisitum quidam.
contrahentes sibi dubitum reddere, est nul-lus: ergo requiritur saltem consensus implicitus ac virtualis in copulam. Sic Capreol. in 4. dīl. 28. q. vni. a. 3. ad 5. Couar. p. Decretal. cap. 3. §. 1. Scot. in 4. dīl. 20. quæst. Sotus Richard. & alij ibi.

Non requiritur. **Quia** certissimum fere est, 310
Non requiri-
inter Deiparam & Iosephum vere fuisse ma-trrimonium, & celebratum post emolumen à Vir-gine caritatis votum: Ergo non potuit esse cum consensu nec implicito in copulam ex parte contrahentium. Ita Sanch. l. 1. d. 2. n. 3. Basil. l. 1. c. 16. Leand. tr. 9. d. 6. q. 1. & alij.

Profecto dupliciter intelligi potest, vt con-sensus implicitus in copulam desideretur ad ve-rum matrimonium. Primo, loquendo de con-senso implicito quantum ex parte contractus; & hoc modo verissimum est eum desiderari; cu[m] enim contractus matrimonij intrinsece ordi-natur ad copulam: qui explicitè consentit in il-lum consequenter in hanc implicitè ex vi huius-modi contractus consentit. Secundo potest in-telligi consensus in copulam ex parte contrahentis, & hoc p[ro]acto nō est necessarius: consensus implicitus in copulam: imo licet contrahens gerat intentionem non consentiendi in copulam, est verum matrimonium. Hinc D. Thomas in 4. dīl. 20. q. 2. a. 3. quæst. 1. de Deipara con-sensu profatur: *Virgo implicitè consentit in copulam; at copula nunquam fuit in proposito: erat enim à Deo certificata, nunquam subsequi debere.* En- qualiter ex parte contractus ponit consensus implicitum in copulam, non verò ex parte con-trahentis, sed oppositum animum. In radice igi-tur & in causa habuit consensus ad copulam con-sentiendo in matrimonio quod de se ad eam ordinatur; atamen nec abolitur, nec sub con-ditione, si Ioseph petiisset, consentit actu ex-prefse in copulam, quia supernacaneus era[et] actus ille conditionalis, cum esset certa ex di-nina revelatione Iosephum minimè peti-tum.

D U B I V M L I V .

An *necessarium sit, aliqua constituere bona, quibus matrimonium excusat.*

Necessarium non est excusare matrimonij ex 312
Necessarium non est.
triplici bono n[on]e ex bono fidei, Sacra-

G men

78 Theologiae Moralis. Lib. XXV.

menti. Quia res ex se bona excusatione non indiget, sed ea sola, quae indifferens est; cum enim ex se nec bona, nec mala sit, indiget aliquibus circumstantiis vestiri, ut determinetur, matrimonium autem ex se est bonum. Sic Scot. in 4. diff. 3. q. 1.

³¹³
Necessarium
est.

³¹⁴
Hoc tenet
expono.

Necessarium est, matrimonium excusari aliquo seu aliquibus eius bonis. Quia matrimonialis actus de se est indifferens, & ideo eget aliquo bono excusari. Ita Durand. in 4. diff. 3. q. 1. a. 1.

Ceterè quamvis status matrimonij de se sit licitus, afferit tamen secum aliqua detrimenta, nempe perpetuum seruitutem, iuxta illud A postoli 1. Cor. 7. *Alligatus es uxori, noli querere solitatem:* & in ipso matrimoniali actu tantam voluptatem, ut mentem omnino absorbeat: & nimiam placidi alteri coniugi solicitudinem habendi liberos, illos educandi, illisque diuina acquirendi, quam Apostolus ibi mentis diuisionem appellat. At seruitutis detrimentum compensatur bono Sacramenti, quod inuenitur in matrimonio, quo coniuges diligunt se, sicut Christus Dominus Ecclesiam dixit gratianum recipiunt, qua facilius vinculum perpetuum valeant tolerare. Obturatio illa mentis compensatur bono Proli, quae generatur, ac educatur ad divinum: obsequium: & licet non semper ea sequatur, saluat autem semper in ipso fine extrinseco, ad quem matrimonium diriguntur. Nimia vero sollicitudo placenti coniugi &c. compensatur bono fidei, seu fidelitatis, quo coniuges sibi mutuo obligantur, ad reddendum debitum corpusque cuiuscumque alij negandum. Verum haec bona non aduenire matrimonio ab extrinseco, sed sunt de matrimoniatione; quare non indiger eis, quasi quibusdam extrinsecis, ad illud honestandum adminiculis: sed quasi causantibus in ipso extrinsecis honestatem; nam bonum Proli, & fidei, id est, ut ordinetur ad problem, ac mutuam fidem seruandam, sitque vinculum indissolubile, ex sua habet naturam; & ut sit Sacramentum habet in quantum est Christo Domino ad hoc eleutatum.

D V B I V M L V.

An quando intentio contra triplex præfatum matrimonij bonum non deducitur in pactum, sed mente retinetur, illud irritat?

³¹⁵
Quæstionis
statum expli-
co.

Non disputo, quando huiusmodi intentio in pactu deducitur, sed mente solummodo retinetur (de illa enim quæstione alibi) præfens vero quæstio est, quando coniuges intendunt contraherentur non in perpetuum, sed ad tempus, quod est excludere bonum Sacramenti, id est, vitam individuam vel intendunt non generare, nec educare prolem, sed sterilitatis venena procurare, vel negare sibi inuicem corpus, aliisque concedere, quod bono fidei aduersatur. An huiusmodi intentione matrimonium irritetur?

³¹⁶
Irritat planè. Quia ad matrimonium necel-
lud irritat carius est consensus saltem implicitus in ea,

qua sunt de eis essentia sed tria prefata bona sunt essentia matrimonio saltem in suis principiis, teste D. Tho. in 4. diff. 3. q. 1. a. 3. ergo excludens consensus illa per intentionem contraria annullat matrimonium. Sic Richard. in 4. diff. 3. a. 2. q. 1. Vualdens. de Sacram. cap. 1. Petr. de Soto lec. 26. de mar. Henr. 1. 11. c. 1. 2. n. 7. Angel. v. Matrimonium 1. m. 2. 1.

Matrimonium non irritat. Quia ad matrimonium constituendum consensus inctenus & illud non ³¹⁷ signa externa desiderantur, & neque consensus sine signis neque signa sine consensus aliquod operantur: Ergo quæcumque conditione nullo signo expressa sed sola mente retenta, nihil ad irritandum operatur. Ita Rosel. v. Matrimonium 3. num. 11. Sylvest. ibi, 4. qua. 5. & 6. Abbas Cap. Commisum, num. 2. de sponsal. Alexan. de Nevo ibi num. 5. Praeposit. n. 4. & aliqui Theologi penes Petr. de Ledel. de mar. 9. 4. a. 2. sub*i*.

Ego existimo, contrahentem matrimonium debere saltem implicitè intendere bonum Sacramenti: quod quidem etenit, quando contrariam non gerit intentionem: non tamen esse opus, ut implicitè intendat alia matrimonij bona. Vnde si haberet animam etiam corde retentum aduersum Sacramenti bono, verbi gratia, si intenderet non contrahere matrimonium nisi ad tempus, non esset verum matrimonium. Quia de ratione matrimonij est, vinculum esse perpetuum. At si haberet intentionem aduersam alij duobus matrimonij bonis corde sole retentam nec in pactu deducatur, valeret vitque, v. gr. si intenderet vitare prolem, & habitu non educere, negare debitu & adulteri. Quia ea intentio nil attinet ad contractam substantiam auctoritatis: nam si ille velit absolute contrahere, obligatur ex vi contractus, ad non agendum aliquid contra huiusmodi bona, non obstante sua prava intentione. Mecum Sanchez l. 2. d. 29. n. 11.

D V B I V M L VI.

An Peccatum sit matrimonium contrahere ex fine vitandi fornicationem principali.

³¹⁹
Pecatum veniale. Quia peruersio est, non ordinare rem ad eum finem, ad quem pri- ^{veniale} marius est instituta: at quia leuis est abuso cul- ^{peccatum} paine veniale non excedit. Sic Petr. de Soto lec. 16. de mar. Magist. in 4. diff. 4. c. 4. Scot. diff. 25. q. vni. Mayron. diff. 16. quaf. 1. Sylvi. in 3. part. quaf. 4. 9. a. 6. Sanch. l. 2. d. 29. n. 21.

Nec peccatum veniale est. Quia nullo excepiente constare potest esse malum, matrimonium contrahere ob fornicationem vitandam, cum Palau i. Cor. 1. profertur: *Propter fornicationem uniusquam qui uxorem suam habeat, & una quaque suum virum.* Ita Basil. l. 1. cap. 21. n. 4. Flutat. d. 4. diff. 1. 9. Diana p. 3. tr. 4. refol. 219. Palau d. 2. pt. 10. n. 1. Coninch. d. 15. dub. 2. concl. 1.

Ego quidem, reor, peccatum esse veniale, matrimonium inire in ordine copulam principaliiter fornicationem vitandam, si contrahentes sint tales, ut secundum communem spem possint habere

Sect. II. Dubia, De Consensu recto. 79

habere problem, & in hoc casu vera est sententia prima ; quia contraria rationis ordinem praeponitur secundum iuris matrimonij finis primario. Si vero non possint iuxta communem spem problem generare , nulla est culpa : & in hoc casu veram secundam partem iudico; quia quando finis primarius est impossibilis, licitum est, secundarium eligere; non enim intendi potest id quod est impossibile. Et quia alias series generationis inepti , semper , contrahendo, delinquerent.

DVBIVM LVI.

An sit veniale piaculum, matrimonium inire ob pulchritudinem vel diuitias.

**Cio, Angelum verb. Matrimonium 2. & num.
2.5 & Couarrut. part. 1. Decretal. cap. 1. mu-
ner. 3. afferuisse, lethale esse peccatum quorum
sententiam nulla probabilitate niti existimo.
An vero venialis piaculum sit, requiro? Venia-
le peccatum est. Quia inordinatio est, leuis
quidem, vti Sacramento ad finem ad quem
non est institutum, Sic Caiet. tom. 1. Opus-
tralit. 11. quaf. 3. Paludan. in 4. dif. 30. quaf. 2.
articul. 3. numer. 24. D. Antonin. part. 3. titul. 1.
cap. 19. §. 9. Henr. lib. 1. cap. 4. num. 2. Medi-
Pet. de Soto. Petr. de Lede. Manu. Sylvest. Na-
var. & alii, quos affert, & sequitur Sanchez
lib. 1. d. 29. num. 21. Layman. lib. 9. tralit. 10. cap. 4.
num. 1. & 5.**

324 Ego quidem reor, veniale esse, si contrahentes actu, vel habitu ex animi dispositione alios matrimonij fines excludant: quo ex capite primam sententiam esse veram existimo; nullum autem esse peccatum, si alios non excludant matrimonij fines. Crediderim vero sic contrahentes non habere pulchritudinem, diutias, & reliqua huicmodi pro fine totali matrimonij; sed solum mouet a ipsius, tanquam à caula impalpia, in quam exprefse fertur: implicitè autem in ipsis fines operis, & contractus; in quo quidem nullam repeto inordinationem. Mecum Bafili, lib. 9, cap. 21, num. 13, & Diana part. 3, tract. 4, resol. 21°.

D V B I V M L V I I I .

An qui ficto consensu matrimonium contraxit : Teneatur cum eadem sponsa denuo vero contrahere consensu.

³²⁵ *Nun tenetur.* D Ecepit quis fœminam, simulans se verum exprimere consensum: non tenetur cum eadem vero contrahere consensu, sed potest

ad veras transire nuptias. Quia coniugium fuit nullum ex consensu defectu. Sic Martin. de Ledel. part. 4. quest. 47. artic. 4. Hostien. D. Antonin. & Tabien. relati a Thoma Sanchez lib. 1. d. 11. num. 5. fauens quidem huic sententie, dum ait, non tenet deinde contrahere, nisi calu, quo foemina graue aliquod damnum sequatur. Layman. lib. 9. tractat. 1. o. part. 2. cap. 6. Villalob. tractat. 13. difflo. 8. num. 2. Hurtad. d. 3. difflo. 9. Probabilem esse hanc sententiam fatentur. Victor. num. 25 2. & Diana par. 3. tractat. 4. refol. 247.

326
Tenetur quidem denud cum eadem contra-
hene vero consensu. Quia ex opposita senten-
tia latissima viris sceleratis via ad decipiendas
feminas aperitur. Ita Petr. de Ledes. *question.*
45. *art. 4. dih. 1. Basili. lib. 2. cap. 5.* Petr. Soto *lect.*
3. de marim. Sotus in 4. dih. 2. 7. q. 1. Leand. tr. 9.
d. 6. qu. 18.

Existimo ad id teneri ex fidelite, i^md & 327
ex iustitia, ac ratione damni, etiam si sponsam
Hoc milles
non cognoverit sinq^{ue} disparis conditionis:
certumq^{ue}
nec posse absolvi donec vere contrahat. Quod
verum esse reor, etiam si decepta non sit virgo,
dummodo ipsa non se Virginem esse finxerit.
Vnde oppositam sententiam parum habere
probabilitatis iudico.

D V B I V M LIX.

An signa externa consensus interni expressiva sint, de essentia ipsis contractus matrimonij.

328
Nomihil
suppono.

Quidquid Vnicleph (quem latè impugnat
Vbalden. de Sacrament. cap. 132.) dicat,
certum est inter Catholicos, non satis esse
consensum internum, sed opere verbis, vel
signis exponi. Quia si consideretur matrimonium,
ut est contractus, cum celebretur inter
homines interiora cordis ignorantes, petit si-
gno externo internum aperiri consensum; si
autem ut est Sacramentum, de ratione Sacra-
menti est, esse signum sensibile. Quæsierim ita-
que, an externa signa solum se habeant ad con-
stituendum matrimonium tanquam conditio
sine qua non, quasi per illa innoleant mutui
consensus, & ita si eos Deus contrahentibus
reuelaret, esset matrimonium sine aliquo signo
externo?

329
Non sunt ead
terna signa
de matrimonio
nisi essent.

Effet matrimonium. Quia quando contra-
hitur inter absentes per procuratorem expref-
sio consensum absentium facta per ipsum, eff-
tuantur conditio sine qua non; per eam enim
innotescit voluntas absentium: Ergo similiter
quando contrahitur inter praesentes, expressio
consensum erit conditio, sine qua non, ut
utriusque constet mutua voluntas & subinde
constante per Dei revelationem, erit matrimo-
nium. Sic Maioris in 4. dif. 26. question. 1. ad 3.
& Verac. part. 1. spec. artic. 3. probabile est
affirmat.

Matrimonium non erit, vel Deo reuelante
vtrique mutuos consensus, Quia in matrimonio
nō est exterior corporum traditio: sed hæc fie-
ri nō potest per actus internos: ergo. Minorem
probatio: quia votum internum non est traditio
330
Sant de effen-
tia matrimo-
niij.

80 Theologiae Moralis Lib. XXV.

Etiam traditionem requiritur perfectus actus
humanus constans interno, ac externo conser-
tu. Ita Sanchez lib. 2. d. 30. num. 3. citans Almain.
Victor. Sotum. Ledel. & alios. Basili. lib. 2. cap. 6.
num. 3. Coninch d. 24. dub. 8. Hurtad. d. 3. diffic.
12. numer. 46. Basile. verb. Matrimonium 3. num.
5. Palens d. 1. punct. 7. num. 1.

331
Eiusdem
mentis sum.

Cum his opinor; quia matrimonium ut est
Sacramentum, necessarium, & intrinsecè est sensi-
bile signum, ea enim est Sacramenti definitio:
ergo, & ut est contractus; nam Christus Domi-
nus non mutauit Sacramenti matrimonij, ut est
contractus naturam, sed ad Sacramenti esse
eleuauit.

D V B I V M L X.

*An ad consensum matrimoniale expri-
mendum sint necessaria verba: &
sufficiant signa in potenti-
bus loqui.*

332
Non sufficiunt
signa, et ne-
cessaria sunt
verba.

Non sufficiunt signa, sed necessaria sunt
verba. Quia nullum Sacramentum con-
ferri absque verbis potest. Sic absolutè Canus,
Esti. Caier. & alij, quos refert Leand. tr. 9. d. 2.
quæst. 15. In potentibus autem loqui necessaria
esse verba, probatur. Quia licet stando iuri na-
turali, validum esset matrimonium hoc, sicut est
validum in mutis: at iure Ecclesiastico est irri-
tum. Cap. Tua, de sponsal. ibi: Matrimonium in
veritate contrahitur per legimum consensum: &
sed necessaria sunt quantum ad Ecclesiam verba
consensum experientia: nam surdi, & muti pos-
sunt contrahere sine verbis: & pueri ante annos
legitimos per verba non contrahunt, cum intelligi-
gantur, minime consentire. Vbi pondero, verba
esse necessaria, quoad Ecclesiam, id est, iure Ecclesiastico. At quod necessarium est, formam
importat: si ergo textus requirit verba pro for-
ma, quamvis signa verbi aequipollant, non
sufficient, quia forma per aequipollens impleri
non potest. Sic Richard. in 4. dist. 27. art. 1. q. 7.
& plusquam viginti Doctores, quos refert
Sanch. lib. 2. d. 31. num. 2.

333
Signa suffi-
cient.

In quolibet contraente signa sufficient,
nec necessaria sunt verba. Quia Christus Do-
minus noluit materiam, & formam huius Sa-
cramenti magis determinare, quam ad ratione-
num contractus esset necessarium: id enim sa-
tis erat ad huius Sacramenti significacionem:
sed ad rationem contractus satis est, ut mutua
contrahentium voluntas signis manifestetur:
ergo. Ita D. Thom. in 4. dist. 27. quæst. 1. artic. 2.
Sanch. lib. 2. d. 31. citans viginti quinque Do-
ctores Theologos, & plusquam quadraginta
Iurisprudentes. Vsq. d. 3. de matrimon. cap. 7.
Gutier. cap. 46. num. 10. Coninch d. 24. dub. 8.
Pontius libr. 2. capit. 7. numer. 5. Hurtad. d. 3.
diffic. 9.

334
Non esse ne-
cessaria ver-
ba, existimo.

Existimo, haud esse necessaria verba in ma-
trimonio, vel iure naturali, ant ex ipsius contra-
ctus natura, cum hic non repugnet per nutus,
signa, vel Epistolam fieri; nec ex Christi insti-
tutione, cum nihil circa contractus naturam in-
nonauerit; nec ex iure Ecclesiastico: cum nul-
lum extet, quod verba præscribat. Nam textus
pro prima sententia allatus potius secundam

confirmare videtur: consultus enim ibi Ponti-
fex, an verba sint necessaria ad matrimonium?
Respondebat, solum legitimum requiri consen-
sum: & non intelligit de consensu interno. (vt
vidimus præcedenti Dubio. Sed de consensu
explicito, vel signis. Quod manifestè probatur
ex particula, Nam & mutus, affigans enim ibi
rationem ad comprobandum solum consensum
satis esse, sic ait: Nam & mutus sine verbis potest
contrahere. Si enim non intellexisset, solum con-
sensum verbis, vel signis explicitum sufficere,
illa particula non bene præcedentibus corre-
spondet, nulliusque rei rationem redderet.
Nec obstat, Pontificem addidisse, verba esse ne-
cessaria quoad Ecclesiam; quia non credendum
est, statim Pontificem se corrixisse, iuxta l. Nam
ad ea f. de condit. & demonstrat. eo vel maxime,
quia non dixit ab solutè, esse necessaria verba;
sed quoad Ecclesiam, hoc est, quoad faciliorem
probationem in externo Ecclesiae foro.

D V B I V M L XI.

*An Matrimonium solis nutibus contractum
sit Sacramentum?*

Sacramentum non est. Quia Florentinum
335
in decreto de Sacrament. docet, omnia Sa-
cramenta constare rebus, & verbis. Et quia alias crumenta
absolutio, & Baptismus possent solis signis ce-
lebrari. Sic D. Thom. in 4. dist. 1. quæst. 1. art. 3.
argum. 5. iuncta solutione. Scot. in 4. dist. 26. q. vni-
litter. L, Cano. lib. 8. de locis capite 5.
ad 3.

Est Sacramentum. Quia omne matrimonium
fidelium si verum est, Sacramentum esse debet. Sacramentum
Non est
eß.
Ita Sanch. lib. 2. d. 11. num. 27. num. 8. Henr. lib. 1. cap. 1. num. 6. lit. N. dicens esse commune
omnium Theologorum, & Iurisperitorum. Ma-
nuel tom. 1. cap. 21. num. 5.

Hoc proflus tenendum, & adducta in con-
trarium virgine non iudico; quia Florentinum
intelligit constare omnia Sacra menta verbis,
vel aliquo gerenti vicem verborum, ut sunt si-
gna in matrimonio; nonnullum ipsummet Concilium
loquens de matrimonio, dixit, regulariter ver-
bis constare, ad innundum, non semper verba
requiri. Nec est simile de aliis Sacramentis,
quia matrimonium est contractus, de cuius
natura est, ut valeat etiam nutibus ce-
lebrari.

D V B I V M L XII.

*An verba in matrimonio sint de præcepti ne-
cessitate.*

SVnt quidem. Quia hoc præceptum statuitur
338
Cap. Si inter, de sponsal. & Cap. Licet de spon-
sa duorum, ibi: Si inter virum, & vxorem legitimi-
mus consensu interfuerit, ita quod unus alterum
verbis consuetu[n]e recipiat. Sic Petr. de Ledel. de
matrim. q. 45. art. 2. concl. 1. Manu. tom. 1. sum. cap.
216. num. 5. Henr. lib. 1. cap. 1. num. 6. docens
aliquomodo esse de Ecclesiæ præcepto, fatetur
de Ledel. idem fatetur, (quia res est leuis) concl. 3.
De

Sect. II. Dubia De Consensu recto. 81

339 De precepto non sunt. Quia testes citati id non probant; solum enim narrant factum, & ex implicative loquuntur. Ita Præposit. Cap. Tercium, num. 6. Sotus in 4. dist. 27. question. 1. art. 3. concl. 2. Verac. Palati. Barthol. de Ledes. quos sequitur Sanch. libr. 2. d. 31. numer. 10. Basili. libr. 2. cap. 7. numer. 14. Palaus d. 2. punct. 7. numer. 5.

340 Mibi quidem multo certius est, nullum esse circa hoc Ecclesiæ præceptum. Fateor tamen culpm esse veniale, non exprimere verbis, sed foli signis consenserit, nisi iusta causa existat. Quia à recta ratione alienum est, in hoc grauissimo contractu non exprimere consenserit commodiori modo possibili: verba autem melius, & clarius, quam signa consensus exponent. Profecto si consenserit redderetur dubius eo quod externa signa sufficienter eum non exprimenter, vnde scandalum, litigies oculi possent, mortale esset, verba non adhiberi, qui loqui potest.

D V B I V M L X I I I .

An necessarium sit utriusque coniugis consensum simul absque temporis interualllo praestari.

341 Necessarium est. Quia in aliis Sacramentis similitas materiae, ac formas requiruntur: cōsensus autem verbis explicitis sunt materia & forma huius Sacramenti: ergo Sic Speculator titul. de sponsal. §. 1. num. 5. Ioan. Andre. Anton. Nevo, & alij, quos refert Sanch. libr. 2. d. 31. numer. 2.

342 Non est necessarium, sed satis est, temporis intercedente mora, consensus ab utroque praestari, modo consensus prioris coniugis reuocatus non sit. Quia in omni contractu satis est consensus diuerlo tempore adhiberi, l. 1. §. 1. ff. de verbis obligation. & constat in omnibus contractibus per nuncupatas vel procuratorem initis. Deus autem matrimonium instituens in Sacramenti esse, contractus naturam minime immutauit. Ita D. Thom. in 4. dist. 29. qu. 2. art. 3. question. 1. ad 2. Richar. art. 1. q. 3. Maior. dist. 27. qu. 1. Sotus qu. 1. art. 3. Henric. lib. 11. cap. 3. num. 6. Petri de Ledes. qu. 4. art. 3. dub. 2. Sanchez. citat. numer. 3. multos ex Iurisperitis memorans. Ochagau. tractat. 12. qu. 9. num. 6.

Hoc multo probabilius existimo videns, matrimonium per literas, vel procuratorem validè contrahi, & tamen consensus simul non praestari. Quod quidem etiam in Sacramento Penitentiae reperio, ubi auditia confessione, potest multo tempore absolutio differri.

D V B I V M L X I V .

An satis sit alterum coniugem praestare consensum, quoquinque temporis spatio intercedente.

344 E sic satis. Quia tandem dicitur prior in consensu persistere, quandiu non reuocat. Sic

Maior. in 4. dist. 27. qu. 1. Nauar. sum. cap. 22. num. 80.

Satis non est, sed requiritur similitas moralis itavt magnum interuallum inter viuis & alterius consensum non distet. Quia in aliis etiam contractibus per longi temporis lapsum haec voluntas non manet virtute, sed reuocatur, lib. 1. §. 1. ff. de verbis obligation. ibi: Interuallum medy temporis modicum, non viuauit obligationem: viuaret autem, (ac si diceret) si immo-³⁴⁵ dicum esse. Ita Sanchez lib. 2. d. 1. num. 6. Sotus in 4. dist. 27. question. 1. art. 3. Henric. lib. 11. capite 3. numero 6. Ludouic Lopez part. 2. instr. de matrimon. cap. 29. Vega lib. 3. sum. causa 75. & alij com. nuntier.

Idem censeo. At si requiras, quandonam defecu huicmodi moralis similitatis matrimonium non valeat? Respondeo, Sotum, & Ludouic. Lopez docuisse non esse tutum, si septennium intercedat. Henriquez quando intercedit biennium, asserit, non esse matrimonium, Barthol. à Ledes, quando intercedit annus, idem affirms dub. 17. A prius id cum Petro de Ledes. prudentis arbitrio, attentis particulis circumstantiis, reliquerim. Certè priorem sententiam veram esse iudico, dum matrimonium contrahitur per procuratorem; quia in eo quod procurator non reuocatus facit, quantumcumque tempus medium intercedat, manet virtute consensus illius, qui procuratorem constituit.

D V B I V M L X V .

An quando consensus alterius fuit minus legitimus, quia fuit fictus, vel metu extortus: satis sit, (ut matrimonium valere incipiat) hunc denouo consentire.

343 NOn est satis, sed requiritur, vt utrumque denouo consentiat. Quia cum matrimonium claudicare non possit, deficiente viuis consensu, est prolus iritum, & quasi prolus contractum minime esset quo calu manifestum est, utriusque consensum requiri. Sic Barthol. à Ledes de matrimon. dub. 19. Felin. referens Antonium, & Ancharanum Cap. Ex parte Decani, de re scrip. num. 1. ampliat. 4. Palaci. in 4. dist. 27. d. 1.

344 Est satis, vt ille, qui minus legitimè consenserat, denouo consensum exhibeat, Eft satum dum alter suum non reuocat. Quia cum consensus alterius validus de se fuerit, ac sufficiens ad matrimonium, nec reuocatus ex parte huius consensus nihil desideratur, solus autem deest consensus illius, qui fidele vel ex metu consenserit: Ergo hoc accedente, coniugium conualescit. Ita D. Thom. in 4. dist. 29. qu. 2. art. 3. question. 2. ad 2. D. Bonavent. ibi. question. 2. numer. 1. 3. Paludan. question. 1. art. 4. numer. 2. 3. Richar. art. 2. question. 1. D. Antonin. part. 3. titul. 1. cap. 7. Henric. lib. 11. cap. 10. num. 5. Palaci. in 4. dist. 29. d. 1. Nauar. sum. cap. 22. numer. 5. 1. Manu. tom. 1. sum. cap. 20. 8. num. 7. Syluest. verb. Matrimonium 8. question. 2. dist. 6. Sanchez libr. 2. d. 31. n. 9. Hisus

82 Theologiae Moralis. Lib. XXV.

349
Idem affero.

Huius sum mentis; quia si ficeret, vel metu consentiens nullum omnino tunc praestitisset consensum, sed spatio temporis intericto, manente in virtute priori contentiu valeret matrimonium, sed qui ficeret, aut metu consensit perinde se habet, ac si non consenseret, cum is consensus nullus fuerit: ergo satis est, ut manente in virtute prioris consensu ipse folius consentiat.

D V B I V M L V I I .

An satis sit ad matrimonium consensus; quo alii qui ex errore putantes aliquod matrimonium per ipsos contractum esse validum, denuo in illud consentiant.

D V B I V M L V I .

An ad matrimonium sufficiat consensus, quo coniux viroque annuit, false existimans, impedimentum dirimens subesse.

350
Questionis statum expono.

V ersatur questio, quando adeat error facti, iurisque scientia, quia coniuges falsò credeant adesse impedimentum, & existimabant, eo stante, non posse consistere matrimonium; si enim errare etiam in iure, omnes fatentur verum matrimonium esse, quia non deficit consensus. Verum ratio dubitandi est, quia non appetat qualiter veram intentionem incundi matrimonium habeant, qui illud sibi impossibile esse putant.

351
Non sufficit
hic consen-
sus,

Certo hic consensus minimè sufficit. Quia voluntas non potest in impossibili ferri, ut iuris consensu qui Sacerdos non est, nequit intendere consecrare. Sic Sylvest. verb. *Matrimonium 8. question. 13. dicto 5. Angel. verb. Matrimonium 3. impedimentum 13. num. 5. Armil. ibi. num. 44. Nauar. sum. cap. 22. num. 56.* Sotus in 4. dist. 37. qu. vni. art. 5. concil. Vega lib. 2. sum. cap. 282. Ludou. Lopez. part. 2. *infr. de matrimonio. capite 49. & 55.*

352
Sufficit plane.

Sufficit plane, si contrahentes intendant, quantum in ipsis est, consentire. Quia haec personae sunt re vera habiles ad contrahendum, & intendunt, quatenus possunt, contrahere: Ergo vere contrahunt. Et quia stante hoc errore, est possibilis consensus, ut constat ex Cap. 1. de sponsal. in 6. vbi dicitur, ex sponsalibus ratione coniuginitatis, vel alterius impedimenti nullis, oriri publicam honestatem, modo adit consensus: Ergo supponit textus, possibilem esse consensum cum impedimento dirimenti. Ita Rosel. verb. *Impedimentum, imped. 12. Tabie. imped. 10. Conar. 4. Decretal. part. 2. cap. 3. §. 7. num. 2. D. Antonin. part. 3. titul. 1. cap. 9. Barthol. à Ledes. de matrimonio. dub. 52. concil. 3. Petr. de Ledes. question. 55. art. 9. Dub. 2. Sanch. libr. 2. d. 33. num. 2. Henr. lib. 1. cap. 11. num. 5. Manu. tom. 1. sum. cap. 23. num. 3. quamvis hic & Henriquez loquuntur, quando dubitant contrahentes de morte prioris viri.*

353
Hanc partem
probabiliori
ratio.

Hanc partem probabiliori ratio; quia si haereticus (exempli gratia,) credat Baptismum esse rem irridoriam, nihilque valere, vere baptizat, si vere gerere intendat, quod potest, & intendit Ecclesia: vnde cum errore valoris Baptismi est compossibilis consensus: Ergo similiter in nostro casu, quamvis hi errent, credendo non valere matrimonium, postulat habere legitimum consensum, eumque habent, si intendant agere quod possunt, & intendit Ecclesia.

Satis quidem est, & novo illo consensu consensit in matrimonium, ut si quis ficeret confessio in matrimonium, & audiens à Confessario, vel viris doctis valuisse, idque credens denudo consentiat. Quia hic error, nec est persona, nec conditionis, qui solùm matrimonium annullat, sed est error juris, quo hic putat se cum illa vxore esse illigatum. Sic Tabie. verb. *Matrimonium 2. question. 7. numer. 8. Suppl. Gabrie. in 4. dist. 29. qu. 1. art. 3. dub. 3. Victor. relect. de matrimonio. part. 1. numer. 10. & Ledes. 2. part. 4. question. 4. articul. 1. affl. 1. posse probabiliiter disputari.*

Satis non est, nec novo illo consensu ex errore profecto convalescit matrimonium. Quia nil tam contrarium consensui, quam error, l*sufficit* per errorum, *ff. de iuri. dist. 1. omni. iudic.* errore que ad personam errorem reducitur, ut probat Sanch. lib. 2. d. 36. num. 3. Ita ipse d. 34. num. 2. Rosel. verb. *Matrimon. 4. num. 4. & 5. Angel. ibi. 2. num. 17. Sylvestri. ibi. 5. question. 10. Victor. relect. de matrimonio. part. 1. num. 10. Nauar. sum. cap. 22. num. 76. Verac. part. 1. specu. articul. 29. Palaci. in 4. dist. 2. 8. d. 1. Henr. lib. 11. cap. 9. numer. 7.*

Idem affirmo; qui huiusmodi error ad personam errorem proculdubio reducitur: putat enim coniux consentire in suam, cum re vera sua non sit. Certo (vt dixi) nihil magis contrarium consensui, quam error.

D V B I V M L V I I I .

An ad ratificandum matrimonium invalidum ob impedimentum dirimens impetratae impedi- mienti dispensatione, vel eo cessante, exigitur, virilisque coniugis consensum renonari.

Non exigitur, ut virilisque coniugis innouari consensum, sed sufficit ut sciens impedimentum coniux innouet. Quia antiquus congitatus sensus censetur durare, dum tecumus non est, qua ratione Sanchez d. 32. num. 9. affermit, fidei consentientem posse solo suo consensu matrimonium ratificare. Sic Lignado apud Preposit. Cap. Cum in Apostolica, de sponsal. & aliqui Doctores, quos refert Sanchez libr. 2. d. 36. num. 1. profantes contrahentem ignoranter cum serua, si post manumissionem illius in seus eam cognoscat affectu uxorio, prius matrimonium perficere, eo quod prior consensus in serua perdure; vnde consenti, sublati impedimentis non oportere, ut virilisque renouari consensum.

Exigitur, ut virilisque coniugis consensum innouari. Quia cum prior consensus fuerit omnino ex parte virilisque innouatus, eo quod super plane illegitimam, & inhabilem deciderit matrimonium, denuo utrumque renouandus est: nec durare potest consensus, qui nullus omnino fuit. Ita Sanchez d. 35.

Se^at. II. Dubia, De Consensu recto. 83

³⁵⁵ d. 5. num. 1. cum D. Thom. in 4. diff. 40. qu. vni.
art. 4. ad 6. Scot. diff. 35. qu. vni. Richard. diff. 40.
art. 1. qu. 6. Caet. Opusc. tom. 1. tract. 12. qu. 2.
Sous in 4. diff. 17. qu. 1. art. 3. Palat. diff. 30. qu. 1.
Henriq. lib. 1. cap. 1. num. 7. Aragon. 2. 2. q. 33.
art. 6. concl. 3. Manu. tom. 1. sum. cap. 220. nu-
mer. 2.

³⁵⁹ Hoc tenendum omnino reor; quia cum per-
manentia existentia supponat, consensus qui
nonquam exitit, neque permanente.

DVBIVM LIX.

An ad matrimonium inualidum ob oc-
culum impedimentum, ratificandum
(cessante impedimento) necessum sit
a re:um coniugem de nullitate prioris
matrimonij certiorera facere.

³⁶⁰ **T**ota difficultas est, quandū impedimen-
tum non est error conditionis, vel perfor-
matio: nra: aut si fuit conditionis, cessavit iam serui-
pi: a: tio: us. Certe coniux impedimenti conscius, im-
pedimento cessante, vel dispensatione obten-
ta, necessarij non debet alteri aperire, iuratum
fuisse matrimonium sed satis est, si caue: euret,
ut si que consensum renouari, verbi gratia,
dissimilanter petendo ab altero, vt pro sua
consolatione ipsum habeat in coniugem: &
ipso similiter dicente: ego quoque te in coniugem
recipere gestio. Probatur, quia prius
matrimonium licet inualidum, habet tamen
quandam matrimonij effigiem, & ita faciliter
conualecit. Et quia, impedimento ablato sunt
hi habiles ad contrahendum: ergo cum con-
sentiantur matrimonio, illud erit legitimum.
Sie Angel. verb. Matrimonium 3. impedim. 4.
num. 10. Caet. Opusc. tom. 1. tract. 12. qu. 2. & in
sum. verb. Matrimonium. titul. Contratus mari-
monij posse reddi ex septem capitibus virtutis.
Sous in 4. diff. 28. qu. 1. articul. 2. concl. 1. casu 1.
Verac. par. 1. spec. articul. 44. concl. 3. Ludovic.
Lopez par. 1. Instrut. cap. 39. Henr. lib. 1.
cap. 3. numer. 6. Manu. tom. 1. sum. cap. 220.
num. 1.

³⁶¹ Necessarium est, vt id matrimonium con-
sensu: ualeat, coniugem impedimenti ignarum cer-
torem fieri de prioris matrimonij nullitate.
Quia nihil magis contrarium consensu: quam
error, si per errorem, ff. de iuri diff. 1. omni. iudic.
& l. Nihil consensu: ff. de regulis iuri. Sed hic ex
errore, quo patet, hanc esse suam, in illam con-
sentit. Ergo vere non consentit. Et quia ignoran-
tia causa est involuntaria, etiam si non sit
error persona, vt si credam me dare decem,
vel pauperi, cum tamen dem viginti, & diuinit:
& ita in his casibus dominij translatio impe-
dierit. Ergo similiter in nostro cum hic nouus
consensus ex ignorantia procedat. Ita Richar.
in 4. diff. 40. art. 1. question. 6. Suppl. Gabriel.
diff. 35. question. 1. articul. 1. concl. 3. Sylvest. verb.
Matrimonium 8. question. 1. diff. 1. Tabie. verb.
Impedimentum. impedim. 1. question. 12. num. 1. 3.
³⁶² Sanch. lib. 2. d. 36. num. 3. plures ex Iurisperitis
Hoc longe ac Theologis afferens.
Ego quidem multo probabiliorem hanc
sententiam esse reor, quam adhuc confirmo,

Quia inualide professus, vel voto inualido illi-
giatus, nihil agit, si ex errore putans, professio-
ne, ac votum valere, denud profiteatur, aut
vocant nec sponsalia inualida ratificantur mu-
tua habitatione, nisi adhuc scientia eorum nulli-
tatis, (vi docet Sanchez lib. 1. d. 16. numer. 7.)
Quorum ea est ratio quod error, quo ille pu-
rat, priorem actum valuisse, posteriorem con-
sensum involuntarium reddit ex eo manan-
tem: Ergo a fortiori idem error annullabit ma-
trimonium, quod summan expedit liberatem
Cap. Cum locum de sponsal.

DVBIVM LX.

An Matrimonium coram Parocho, ac
testibus initum inualidum fuit ob oc-
culum impedimentum, impedimento
ablato, iterum sit coram Parocho, ac
testibus celebrandam mutui consensus
expressione.

³⁶³ **I**terum coram Parocho, & testibus cele-
brandum est. Quia prius fuit nullum: Ergo
perinde celebrandum est coram Parocho, ac
testibus ac si nunquam fuisse initum. Tridenti-
nun enim exigit pro forma presentiam Pa-
rochi, & testium: Igitur ex requiritur, quod
denud coniugium celebratur, cum tunc vere
contractus fiat. Sie Nauar. lib. 4. confil. titul. 1. de
sponsal. confil. 1. Gutier. 1. 1. qq. Canon. cap. 18.
num. 7. & 8. Palac. in 4. diff. 17. question. 1. Barth.
a Ledes. dub. 17. de matrimonio & alijs.

Non est necessarium coram Parocho, ac te-
stibus iterum celebrari sed satis est, si contra-
hentes inter se ipsos solos exprimant, seu in-
nentes non confessus. Quia ex procario colligitur
legislatorum intentio, & totius decreti ratio, celebrari re-
vit docet Tiraquel. tract. cefame causa, limitata, sumo
num. 5. Sed id Tridentini decretum in proce-
mio loquitur de clandestinis matrimonii, que
semper Ecclesia prohibuit: matrimonium au-
tem semel publice contra dictum inualide pro-
pter occultum impedimentum, & eo sublato
clam celebratum, nunquam fuit clandestinum,
nec ab Ecclesia prohibitum: ad id enim prae-
cesserat publicitas, quam Ecclesia poscit: Ergo
huiusmodi matrimonium minimè a Tridenti-
no irritatur. Ita Sanch. lib. 2. d. 37. numer. 3.
Nauar. lib. 4. confil. titul. 1. de sponsal. confil. 14. &
in sum. cap. 22. num. 70. Henr. lib. 1. cap. 3. nu-
mer. 6. & lit. L. docet id tenuisse consultos Epis-
copos Couar. Guerre. & Blanco, qui Concilio
interfuere: Palac. in 4. diff. 30. d. i. Petr. de Ledes.
de matrimonio question. 45. articul. 5. dub. penultimum
asserens sic Cardinales declarasse.

³⁶⁵ His haere Doctoribus, ratus rationem si-
nalem Tridentini (eff. 24. cap. 1. statutis), vt
matrimonium coram Parocho, ac testibus cele-
bratur, eam fuisse, (vt constat ex eius proce-
mio,) vt vitetur graviora peccata ex clandesti-
nis nuptiis consurgentia, maximè eorum, qui
clam cum una contrahunt, cæque relata, aliud
publicum matrimonium inueniunt, cui incommodo
do nequivat Ecclesia mederi, cum ipsi de priori
coniugio minimè constaret: sed haec ratio
non se extendit ad casum nostrum, cum prius
matrimoni

84 Theologiæ Moralis Lib. XXV.

matrimonium invalidum in foro Ecclesiæ validum, & publicum fuerit, (eius enim nullitas, & impedimentum occulta sunt,) & subinde si aliud matrimonium iniure vellent, impeditur ab Ecclesiæ credenti, matrimonium illud publicum fuisse validum: Ergo Tridentini decretum nunquam hunc casum comprehendit. Igitur necessarium non est, rursus coram Parrocho, & testibus mutuum consensum explicari.

mam sententiam non solum falsissimam esse, verum & in fide valde periculosam.

D V B I V M LXII.

An coniux impedimenti conscientis si ab Ecclesiæ excommunicetur, quia debitum negat sit verè excommunicatus.

Verè excommunicatus est. Quia Cap. Literas, dederit spoliato id affectum; cum enim dixisset textus, per censuras compellendum est. ^{Verò est ex} dicitur, dum probat impedimentum, ait: *Donec pro tribationes offerat preparatae, & tunc absolutione peccata, secundum formam Ecclesiæ absolvetur.* Ergo verè excommunicationem incurrit, alia frustra petenda esset absolutione. Sic Abul. ad Cap. 19. Matth. question. 72. Paludan. in 4. dist. 27. q. 2. num. 37.

Non est verè excommunicatus. Quia excommunicatione minime incurrit nisi ob inobedientiam lethalem, que profus abest in hoc casu. Ita Victor. in summa de matrimonio. num. 264. ^{Non est in} communica- Lefebv. part. 4. question. 48. articul. 2. Sanch. l. 2. ^{ram Date} d. 39. num. 9.

Hoc certum reor, sciens Caput Literas, non obstat; exigit enim absolutionem pro foro externo, in quo ea excommunicatione validum da erat.

D V B I V M LXIII.

An Matrimonio bona fide utriusque coniugis initio, alter postea dubitat de eius valore: posse petere, ac reddere.

Qvando scrupulus est ex leui, ac temeraria credulitate ortus, poterit depositus scrupulo lo consilio sui Pastoris petere, & reddere: Hanc ^{Nominal} betur explesse Cap. Inquisitione, de sent. excomm. vbi Glos. verb. Leti. inquit: *Vt quia audinit à leuis, quibus credere non tenetabatur.* Difficilias ergo est, an licitum sit deponere dubium speculatum non leui ex temeritate ortum, nec practice dubitate ratione possessionis, qua est pro matrimonio, & ita petere, & reddere debitum?

Certe nec petere, nec reddere licet. Quia id agere contra conscientiam dubium, illicium ^{Dicitur} videtur, relato à Veracruz part. 3. specu. argum. 18. Fuit enim Pontifici propositum, quod Indos fidem suscipientes mansiles adhuc cum vxore ultima nondum certos de prioris obitu, nec eam innenire potuisse. & definit Pontifex, eos in matrimonio cum ultima, qua fidem suscepit, mansuros esse. & possit petere, ac reddere. Ergo cum dubius

366 **C**oniuix impedimenti occulti conscientis potest ne debitum reddere, dum ab Ecclesiæ culpa reddendi compellitur per excommunicationem, vel mortem sibi timet, ni reddat? Certe ei coniugi reddere licet, à culpâ ob Ecclesiæ preceptum excusat. Quia licet re vera matrimonium non sit, ex parte tamen alterius matrimonium est, & copula licita, excusante eum ignorantia inuincibili, & ius perendi habet; ergo alter reddens debitum, non consentit in opus peccati, sed iniustitia. Sic Magist. in 4. dist. 38. Hugo Victor. de Sacrament. part. II. cap. 6. & aliqui recentiores apud Medinam C. de restitu. qu. 19. Gregor. Lopez libr. 2. titul. 3. part. 4. & alij.

367 **A**ccepit non culpa non excusat. **C**redimus aperte praescribitur. **C**reditur respondendum, virum alterum pro certo sciat impedimentum coniugii, propter quod sine mortali non valet carnale communitum exercere, quamvis illud apud Ecclesiastam probare non possit. **A**n non sciat pro certo, sed credit. **I**n primo caso debet potius excommunicationis sententiam humiliter sustinere, quam per carnale communitum peccatum operari mortale. Et quia implicat dicere, licere minus peccatum admitti ad canendum maius; peccatum enim nihil aliud est, quam id, quod non licet. Nec valer dicere, definire esse peccatum in tali eventu; quia licet hoc verum sit de peccatis, que talia sunt quia prohibita: at de peccatis, que suapte natura talia sunt, & intrinsecè mala, ut forniciatio hoc dici nequit. Ita D. Thom. in 4. dist. 27. question. 1. articul. 2. question. 4. D. Bonavent. dist. 38. Durand. in expositi. lit. Paludan. dist. 36. question. 2. articul. 2. num. 15. Couar. Cordu. Nauar. Ioan. Andr. Rosel. & plures alii, quos referunt, & sequitur Sanch. l. 2. d. 39. num. 5.

368 **H**anc firmiter tenet sententiam, primam ratu falsissimam. Inde namque sequeretur fornicationem aliquando esse licitam, scilicet praecipiente Superiore, vel ad vitandum vitam, vel famam periculum: quod sane videtur erroneum, cum sit intrinsecè mala. Sequelam probo, quia fornicatio est accessus ad non suam: sed coniux impedimenti conscientis certo scit non esse suam, ad quam accedit: ergo certo scit se fornicari. Si ergo accedere licet reddendo debitum, licet subinde eo in casu fornicari. Hinc moneo, pri-

*Hanc tenet
partem illam
falsam reor.*

Sect. II. Dubia De Consensu Recto. 85

dubius est matrimonij valor, utrumque licet. Ita
Ledel. part. 4. qu. 8. art. 4. dub. 6. Angles Flori-
bus, part. 1. de maritim. qu. 1. de impedim. Ordin.
art. 1. dub. 5. & 6. Vega. libr. 4. sum. casu 74.
& alii.

Ego quidem utramque sententiam parum,
probans aut nihil probabilitatis continere reor. Unde
diximus, antea diligentiam adhibitam ad asse-
quendam veritatem teneri coniungem dubi-
tatem reddere, non tamen posse petere :
ea tamen sufficientem adhibita posse reddere
re, ac petere. Prior pars probatur, quia
dubitans, an res sit sua, quamvis retine-
re posse, non tamen potest ea vti, do-
nece investigeret veritatem : Ergo non potest
petere debitum coniux dubitans, quod est
matrimonio vti, donec diligentiam adhibeat.
Partem altam offendo, quia possessor bona fide
dei si dubitat rem esse alienam, & facto suffi-
cienti examini, nequit dubium vincere: potest
non tantum rem detinere, sed illa etiam vti.
Ergo coniux dubitans, si praemiserit sufficiens
examen, poterit vti matrimonij iure petendo,
reddendo.

D V B I V M L X I V .

An cum utique coniux de valore matri-
monij bona fide inita dubitat, utique li-
cite reddere posse.

Constat, neutrum posse petere ante prae-
missum debitum examen, postea autem,
manente eodem dubio, posse. Quia si autem
tem, an casu, quo alterius illicite petat, tene-
atur alter, vel possit ei reddere: Potest quidem, &
tenetur. Quia in dubio melior est possidentis
conditio: utique vero in hoc dubio possideret.
Sic Cordu. in sum. qu. 45. punc. 3. Henr. lib. 1. i.
cap. 6. num. 5. lit. T, referens Victoriām, & Ca-
num huius frusti sententia. Barthol. à Ledel. de
matrimon. dub. 20. concl. 1. Ludovic. Lopez part. i.
Institut. cap. 197. Petri de Ledel. de matrimon. q. 45.
articul. 1.

Cum utique coniux de valore matrimonij
bona fide contraxi dubitat illicite alteri peten-
ti, nec tenetur, nec potest alter reddere, dum ad
dubium vincendum, sufficiens non est adhibita
diligentia. Quia possesso in dubio non conferit
ius, et ergo coniux tunc petens, petit id, ad
quod nullum ius habet, & ad quod possesso
non suffragatur: Ergo alter nequit reddere. Ita
Sanct. lib. 2. d. 4. num. 5. & alii.

Idem sentio, quia tota ratio ob quam coniux
tenetur reddere debitum petenti coniugi est,
quia alter petat debitum sibi ratione pos-
sessionis, ne periculo iniustitia debitum abne-
gando exponatur. Cum ergo in hoc casu non
petat sibi debitum, nec faueat possesso, & ne-
gando nulla iniustitia fiat, & ex altera parte,
reddendo sit periculum incontinentiae: tenetur
non reddere ante diligentiam adhibitam. Ve-
rum diligentia praemissa, potest utique petere,
ac reddere: quia iam possesso ius ad omnem
volum infert.

Euseb. & Mend. Theol. Moral. Tom. III. P. II.

D V B I V M L X V .

An cum alter coniux mala fide contra-
xit dubius (verbē gratia), de proprie-
tate coniugis obitū, licet petere, ac
reddere posse.

Non potest petere, nec reddere. Quia pos-
sesso mala fide incepta non suffragatur. ³⁷⁹
Vnde claudicat matrimonium ex parte habentis
malam fidem: Ergo nec ipse, nec alter bona fide
dei possessor potest petere: & ita si possidens
bona fide petat, cum non postulet sibi debi-
tum, nequirit alter reddere. Sic Sotus in 4. dif. 27. qu. 1. art. 3. Ludovic. Lopez part. 2. Instr. de
matrimon. cap. 36. Vega lib. 3. sum. casu 155. Bar-
thol. à Ledel. de maritim. dub. 20. Qui adiiciunt
eas nuptias esse irritandas.

Petere fateor non posse, sed potest quidem,
& tenetur reddere. Quia cum alter bona fide
possidet, non debet ire suo spoliari ob malam
alterius fidem, dum non confitit matrimonium
fuisse nullum. Sicut in prescriptione mala fides
prioris possidentis non nocet ei, qui bona fide
possidet. Ita Rosel. verb. Impedimentum, impedi-
mentum. 12. num. 1. Sylvestris verb. Matrimonium. 4. qu. 9.
Natan. sum. cap. 2. num. 77. Verac. part. 3. specu-
art. 18. concl. 6. Corda. lib. 3. questionari. que. 8. S.
fol. mihi 183. Henr. lib. 1. 2. cap. 6. num. 5. lit. S.
Palac. in 4. dif. 27. d. 3. Sanchez. libr. 2. d. 42.
numer. 2.

Petere non posse, sed reddere teneri affirmo. ³⁸⁰
Vtrumque partem probo ex Cap. Dominus, de posse, sed red-
secundis nuptiis, ubi expresse fit sermo de coni-
uge, qui nondum de prioris obitu certus, con-
traxit: & definitur non posse petere, at teneri
reddere, ibi: Sanis super matrimonii, quia qui-
dam ex vobis contraxerunt, nondum habita
obeyuntis coniugis certitudine: respondemus,
ut nullus à modo ad secundas nuptias migrare
presumat, donec ei constet, quod ab hac vita mi-
grauerit coniux. Si vero aliquis hoc non serua-
uit, & de morte prioris coniugis adhuc exi-
stimat sibi dubitandum, ei, quia sibi mu-
pfit, debitum non denegat polulant, quod
a se tamen non erit multatenus exigendum.

D V B I V M L X VI .

An si contrahens mala fide, petat: alter
tenetur reddere.

Tenetur quidem. Quia sicut tenetur con-
iux reddere alteri contraria votum petenti,
ex communi sententia; ita & ei, qui ma-
la fide contraxit. Sic Henr. lib. 12. ca-
p. 6. numero 5. & litter. T, referens Victo-
riam, & Canum, Barthol. à Ledel. dub. 20.
concl. 1.

Non tenetur. Quia teneri reddere alterum
dubitanti de valore matrimonij, oritur ³⁸³
ex possessione petentis, & iure iniustitia ad
exigendum: sed hic utrumque deest, pos-
sesso enim dubia fide incepta nil proficit
suffragatur.

86 Theologiae Moralis Lib. XXV.

suffragatur: & ita nullum ius exigendi concedit. Quod haud obsecurè innuitur illis verbis Cap. Dominus. Debitum à se nouerit. Nullatenus exigendum. Ita Sanch. lib. 2. d. 4. num. 3.

³⁸⁴ ^{Idem aff.} Idem astero, nec simile iudico de coniuge contraria votum petenti, habet enim possessionem, ac ius institutum ad exigendum: & tantum reus est Religionis voti petendo, ut qui petit rem suam ad ea abutendum.

D V B I V M L X V I I .

An cum coniux uterque mala fide contraxit, dubius (verbigratiā,) de prioris coniugis obita; uterque teneatur, reddere postulantē.

³⁸⁵ ^{Vt} Térque tenetur. Quia contrahens dubia fide tenetur reddere, maximè si alter coniux ignoret: Ergo etiā ambo habeant dubiam fidem, tenebuntur. Sic Sylvest. verb. Marrimonium 4. qu. 9. dicto 3. Barthol. de Ledes. demar. dub. 20. concl. 1. asserens, neutrum posse petere, teneri autem reddere.

³⁸⁶ ^{Neuter ten-} Neuter potest petere, nec reddere. Quia neutri possesso mala fide incepta suffragatur. Ita Verac. p. 3. specu. art. 13. Angles p. 1. de matrim. qu. 11. de impedim. Ord. art. 3. dub. 4. Henr. l. ii. c. 11. n. 5. & c. 15. n. 13. & l. 12. c. 6. n. 5. Sanch. l. 2. d. 42. num. 3. & 8.

³⁸⁷ ^{Idem fidei.} Scio, addidisse Henr. cap. 11. num. 5. hos non posse reddere nisi causa subfit, ut id dubium prædictè deponat, & probabilius reputent, matrimonium valere. Egò autem crediderim, satis esse, si arbitrio prudentis rationes ita probabiles sint ad persuadendum, matrimonium valere, ut probabilem opinionem efficiant, quamvis probabilis sit, n. matrimonium non valere; quia satis est in moralibus sententiam probabilem amplecti, iuxta veriorem opinionem: quare, sententia probabili valoris matrimonij existente, uterque coniux petere, ac reddere potest.

D V B I V M L X V I I I .

An quando impedimentum proprio consenserit amoueri potest, ut est seruitus ignorata, dubitans de valore matrimoniū à se bona fide contracti (nam dubitat de alterius seruitute) teneatur.

³⁸⁸ ^{Nonnulla suppono.} Iacet quidem huius dubitanti petere, & redere animo ratificandi præcedens matrimonium invalidum; quia potest denō contrahere, & ratum habere, si impedimentum seruitus sit occultum: si verò impedimentum esset publicum, vel lis mota esset, ita ut in foro externo probari posset: nihil conferret accedere ad coniugem animo ratificandi: cum oporteat, ut validum efficiatur matrimonium, post Tridentinum coram Parochio, & testibus celebrari. Conficit ergo difficultas, quando defanimus ratificandi matrimonium accessu illo, aut non potest ratificari.

Non tenetur hic reddere. Quia nullum est medium inter accessum animo fornicario, aut maritali: & ita si potest accedere, debet maritali animo, ne alias fornicetur. Ad hōc autem non tenetur, pararet enim sibi maximum præiudicium, cum haberet ratum matrimonium cum ancilla initium, atque in eo perseverare cogetur; quod damnum subire non tenetur, ut in dubio tueatur alterius coniugis possessionem; quia in materia iustitiae, cum est per vitiūque causa, non tenetur aliquis cum proprio damno alterius damnum vitare: Sic D. Thom. in 4. diff. 36. in expof. lit. D. Bonavent. ibid. Richard. art. 2. qu. 1. Paludan. qu. 1. art. 1. concl. 3. num. 9. Suppl. Gabr. q. 1. art. 1. dub. 1. Henr. lib. 11. cap. 10. n. 5. & cap. 15. num. 14. & l. 12. cap. 6. num. 7. Vega. lib. 2. sum. causa 401.

³⁹⁰ ^{Reddenda.} Tenetur reddere. Quia si potest licet, & absque suo damno reddere, omnes asserent tenetur iuxta Cap. Dominus. de secundis impiorum, cum alter coniux in possessione sit, & in hoc dubio eius sit melior conditio: sed potest licet, & absque ullo damno reddere: ergo tenetur. Probo minorem, quod possit licet, quia potest reddere, nec animo fornicario, nec maritali, ut de uno velit realitudine illud matrimonium: sed animo maritali, ut conferuet alterum coniugem in sua possessione, & reddit ei debitum, cum exigitur debet, alterum in hoc dubio bona fide possidere, & sic non esse priuatum iure petendi. Quod autem sibi non præjudicet, ostendo: quia cum detur accessus animo non ratificandi prius matrimonium, si que licitus, non potest præsumi eo accessu matrimonium esse ratificatum. Ita D. Atron. pari. 3. stral. 1. c. 1. §. 1. Adrian. 4. de sponsal. dub. 1. Ledes. 2. part. 4. question. 5. articul. 4. Cordub. lib. 3. question. qu. 8. Palac. in 4. diff. 30. d. 1. Perr. de Ledes. de matrimonio. question. 45. art. 1. dub. 1. Sanchez. libr. 2. d. 4. numer. 8.

Scio dissidium esse inter huius sententie ³⁹¹ ^{Adam.} Autores, an teneatur hic reddere debitum, quoniam Ecclesia praecopo non constringatur? At quamvis ne gans sententia probabilis sit, affirmantem probabilitatem reor, nempe coniungem in hoc dubio teneri reddere debitum, etiam Indice non præcipiente, nec sibi præiudicium inferre. Addiderim, si adhibita diligentia sufficienti, nequeat vincere dubium, posse vtendo sua possessione etiam petere, nec in hoc sibi præiudicium parare, quin possit, seruitute detecta, ab illo matrimonio redere, cum fuerit inualidum, nec illa copula ratificatum. Posset tamen coniux tristissime amplecti priorem sententiam probabilem, & nolle reddere, etiam mandante Indice: quia forte Index erit prima sententia, & cogit postea cum ea manere.

D V B I V M L X I X .

An si coniux, qui bona fide contractit, possit non dubitare, sed opinetur, matrimonium esse nullum: teneatur redere debitum.

³⁹² ^{In Nost. Iacob.} Non teneatur, imo non potest reddere. Quia huic non suffragatur possesso, nam solū in causa

Sectio II. Dubia, De Consensu recto. 87

caula pari praevalit possidentis conditio, Reg. In pari, de regulis iuris in 6. Hic autem non est par causa, cum habeat assensum opinatiuum, non esse matrimonium. Profecto dum aliquis opinatur, etiam, quam bona fide crepit possidere illam non potest: Ergo dum opinatur non esse matrimonium, non potest uti possessione. Sic D. Antonin. part. 3. titul. 1. cap. 9. Sylvest. v. Matrimonium 4. qu. 9. dicto 3. Manuel. tom. 1. sum. cap. 243. numer. 6. Sotus in 4. dict. 27. quest. 1. articul. 3.

¹⁵³ Non solidū potest, sed tenet reddere, non obstante ea nullitatē matrimonij opinione. Quia ut possim alium sua possessione tpoliare, oportet, me certum esse, rem non esse suam. Certe licet huic opinanti non suffragatur, sua possessio, ut ea petendo vtatur, cum tamen alter bona fide possidet; iuuabitur utique possessione illa, ut exigere possit, & teneatur alter ei reddere. Ita D. Thom. in 4. dict. 41. quest. viii. art. 5. quæst. inq. 1. ad 3. Paludan. dict. 36. qu. 2. art. 2. num. 14. Angel. verb. Matrimonium 3. impedimenta. num. 8. Rosel. verb. Impedimentum, imped. 1. num. 17. & imped. 12. num. 1. Sotus libr. 5. dict. cap. 5. artic. ultim. Ledesma 2. Nauar. Petr. de Ledes. Corduba, & alij plures, quos refert, & sequitur Sanchez libr. 2. d. 44. numer. 3.

¹⁵⁴ Petere non posse reor, quia dubitanti suffragatur possessio, non autem fauet habent alienum opinatiuum: tenetur tamen reddere, non obstante opinione nullitatē matrimonij donec ita certus sit, ut parum dubij remaneat. Unde D. August. 1. de fide, & operib. & refertur in Cap. si virgo 3. 4. quæst. 2. ibi: Si virgo nupserit, nescienti viro alieno, si semper nesciat, nunquam ex hoc adultera erit: si autem sciat, iam ex hoc adultera esse incipit. Vbi pondero, non dixisse, si opinatur, sed si sciat. Quem textum explicans. Sylvest. prescript. 1. qu. 3. dicto 3. ait, sum illuc scientiam pro certitudine.

D V B I V M LXX.

An si ante matrimonium alter coniux protestetur, se nolle per quacumque verba posse à se dicta matrimonium inire. Huiusmodi protestatio sit sufficiens disensus indicium.

¹⁵⁵ ¹⁵⁶ Sufficiens indicium est. Quia huiusmodi protestatio planè indicat, sequentem in contratu consensum, fictum existere: sed sine vero consensu matrimonium constare nequit: Ergo est sufficiens dissensus indicium. Sic Joan. Andre. Calderin. Anton. Gabriel. quos citat Sanch. libr. 2. d. 45. numer. 17. Petr. de Ledes. de matrim. question. 45. articul. 4. Manu. tom. 1. sum. cap. 243. numer. 6.

¹⁵⁶ Non sufficit ea protestatio. Quia præsumitur, ut ab ea recessum esse, inito postmodum matrimonio. Ita Tabie. verb. Matrimonium 2. qu. 7. num. 8. Nauar. sum. cap. 22. num. 78. Gloss. Cap. Tua. de sponsal. verb. Aliuerem. Guillerm. quem refert, ac sequitur D. Antonin. part. 3. tit. 1. cap. 19. §. 1.

Sub distinctione questioni respondeo. Si ea protestatio fiat altero coniuge sciente, ac consensu. & Mend. Theol. Moral. Tom. III. P. II.

sentiente, valet, & per eam recessum vñatur à consensu sequenti, nec præsumetur matrimonium. Quia cum alter consensit, videtur cedere iuri suo, & in illo matrimonium contrahere. At si fiat, altero ignorantie, aut fiscivit, dissentit protestationi: nihil prodest, sed per sequentem consensum videtur ab ea recessum. Quia matrimonium est contractus ex duorum voluntate pendens, id autem generale est in omni contractu huiusmodi, ut protestatio alterius nihil iugur, nisi altero sciente, ac consentiente facta sit, i. finali, §. item si predixit, cum Glossa finalia.

D V B I V M LXXI.

An vñus testis affirmans coniugis mortem, sufficiat, ut liceat alteri, ad secundas nuptias transire.

VNUS sufficit testis. Quia Cap. In presentia ³⁹⁸ de sponsal. dicitur: Non permittas eos contrahere, donec certum nuncium de morte recipias. Si ergo satis est certus nuncius, vñus testis sufficiet. Sic Holtiens. sum. titul. de sponsal. duorum, num. 6. & Cap. In presentia, ad finem. Vbi Abbas num. 6. adeò mordicus tuetur hoc, ut censeat, Bartholom. qui affirmit oppositum, illius textus immemorem fuisse. Angel. verb. Matrimonium 3. impedimenta. num. 4. Veracr. part. 1. spec. art. 43. concl. 1. Monent tamen hi Doctores, attendendum nuncius, seu testis personam, & qualitatem, & an per verba verisimilia deponat.

Vñus testis non sufficit. Quia Cap. In presentia, oppositum non declarat: in illis enim ³⁹⁹ vñus testis non sufficit. Donec certum nuncium recipient: potest sumi nuncium neutrius generis, ita ut significet La nuenia: At non potest dici nuncium certum, quod voce vñus habetur, cum iura clament, vocem vñus esse vocem nullius. *In rifiuvandi, vers. similis modo. Cod. de testibus, & Cap. Veniens, fine, de testibus.* Esto Nuncium masculinè sumeretur: certè nuncius certus est, qui nuncium certum afferit: non autem potest dici affere nuncium certum, quando ipse solus id testatur. Ita Manuel. tom. 1. sum. cap. 233. numer. 2. Gregor. Lopez lib. 8. titul. 9. part. 4. ver. Algunos. Barth. lib. 2. §. si dubitetur, num. 1. ff. quemadmodum testam. aper. Sanchez lib. 2. d. 46. num. 12.

Hæc sententia mihi magis arridet, quia si dictum vñus in causis pecuniaris insufficiens est, à fortiori minime sufficiet in causa secundi matrimonij contrahendi, in qua vertitur animæ periculum, Sacramenti irritandi, maximè infamiae, & dedecoris scemnae secundò nubentis, si forte adhuc prior esset superestes. At primam admitterem sententiam casu quo coniux obierit in loco adeò distanti, ut facile nequeant alia probations haber: tunc enim satis erit nuncius, & vñus testis considerata qualitate personæ, & ut verisimilia proferat, quod iudicis arbitrio commit-tendum.

DVBIUM LXXII.

Ut possit coniux superstes aliud matrimoniū inire, sufficiat probabilitas moralis, id est, ut si probabilis causa ad credendum, sapientum iudicio.

401
Satis est.

Satis quidem est. Quia Cap. *Quoniam*, §. *Porro*, dicitur: *Si autem de carnali coniugio sit agendum, tandem alterius coniugium expellatur, donec de ipsius obitu verisimiliter presumatur. Ergo sufficiunt verisimiles mortis presumptiones.* Sie *Armil. verb. Matrimonium*, num. 45. D. *Antonin. part. 3. titul. 1. cap. 9. Phil. 1. ch. de Offic. Sacerd. tom. 1. part. 2. lib. 2. cap. 9. Barthol. à Ledes. de matrimon. dub. 55. concl. 9. Ludovic. Lopez part. 2. *Infruct. de matrimon.* cap. 55. & alij.*

402
Non est quis.

Non satis est moralis probabilitas, sed requiritur certitudo tanta, vel per certum nuncium, vel per testes, ut prudentis iudicio non tantum probabilis, sed certus obitus alterius coniugis iudicetur. Quia Cap. *In presentia*, de sponsal. dicitur: *Non suffit tales ad aliorum consortium conuolare, nec permittas, eos auctoritate Ecclesia contrahere, donec certum nuncium recipient de morte virorum.* En qualiter coniunguntur ea duo, ut illi nequeant contrahere, & Ecclesia concedere facultatem, donec certum nuncium recipient. Ita *Sanch. 1. 2. d. 46. num. 6. Sotus in 4. dist. 37. qu. vni. art. 5. Angles part. 1. de matr. 1. de imped. Ord. art. 3. dub. 1. Manu. tom. 1. sum. 2. 33. num. 2. & 4. Barth. à Ledes. de matrimon. dub. 5. §. 2. 1. Ludou. Lop. p. 1. *Infr. c. 83.**

403
Hoc mihi probabilitus.

Satis probabilem primam sententiam reor, sed probabiliorum secundam. Quia in contrahendo secundo matrimonio, periculum eius nullitatis, & adulterii imminet: in abstinentia autem, nullum: Ergo quando non adest omnimoda certitudo obitus viri abstinendum est, ut peccati periculum vitetur.

DVBIUM LXXIII.

An mors coniugij possit sufficienter fama probari.

404
Non potest.

Minime quidem. Quia requiritur certa, & integra mortis probatio, ut vidimus *Dubio proximo*: fama autem nec certa, nec integrè probat. Sic *Abbas Cap. In presentia*, num. 6. *Gutier. 2. Prædicar. qu. 8. a num. 4. Veracr. p. 1. spec. artic. 42. concl. 1. Manu. tom. 1. sum. cap. 233. num. 2.*

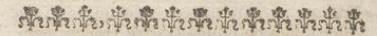
405
Potes plant.

Mors coniugis sufficienter potest fama probari. Quia fama in re obiter raro inaniter euulgatur. Ita *Anchart. ad Cap. In presentia*, numer. 5. *Iuli. Clar. lib. 3. receptar. §. Fornicatio. Ant. Gomez lib. 80. Tam. sum. 31. Perez lib. 5. Ordin. titul. 1. lib. 3. ad finem.*

406
Autoris re
olusio.

Ego autem putaram, solam famam non sufficiente, nisi alius adminiculus adiuvetur: tunc enim fatis erit, quia certa moraliter probatio dici potest. Porro adminicula, quibus debet fama iuvari sunt longitude absentie, & yni-

versalis vox vbi coniux commorabatur, mortem eius contexit, vel is de cuius obitu agitur, erat validè senex, vel aegrotus in aie erat, & non rediij longo tempore expectatus, nempe per annum: vel vxor accepit literas eorum, cujus quis vir militabat: vel vir caput sit ab hostibus, & communis fama, ipsum obiisse testetur, si tamen vxor nihil contrarium audierit, vel literas a fide dignis accepit.

CAPVT XII.

Circum confensum Clandestinum.

DVBIUM LXXIV.

An Matrimonium Clandestinum fuerit irritum aliquando ante Tridentinum.

Premiserim ex sectione 1. matrimonium Clandestinum esse illud, quod clavis sit, alicuius tale, cum presente Parochi, & testibus non celebratur: & cum non praemissis denunciationibus, licet coram Parochi, ac testibus, non initur. Multis id matrimonium legibus prohibetur. Primum in Cap. *Aliter 30. quod 5. In Concil. Arelat. 3. & referatur in Cap. *Nullum 30. questione 5. In Concil. Lateran. & habetur in Cap. 3. de clandest. dispensat. In Concil. Tolet. sub Sixto IV. Et nonnullis in Concil. Trident. sess. 24. cap. 1. Verum matrimonium initum sine Parochi, & testibus est omnino nullum post Tridentinum: non verò quod contrahitur, haud praemissis denunciationibus. Potest quidem etiam post Tridentinum validum esse Clandestinum matrimonium in tribus casibus. Primum si contrahatur in locis, in quibus Concilium hoc non fuit promulgatum, aut receptum. Secundum, casu quo adiit Pontificis dispensatio eià Parochi, ac testium afflentiam. Tertium, si celebretur à non baptizatis. Sic omnes.**

Quislerim igitur, nūm matrimonium Clandestinum huiusmodi fuerit aliquando irritum autem Tridentinum? Fuit quidem irritum. Quia antiquitatis obseruatorum legitimus, primis Ecclesiæ temporibus per nonnullas annorum centuriis clandestina coniugia nullatenus valuisse: postea verò eas leges abiisse in defuetudinem, valuisseque clandestina matrimonia rursum ad Tridentinum, quod rursum ea inutilida reddit. Sic *Callanus*, *Corallus*, *Gentianus*, & alij, quos referit, ac sequitur *Basil. Legion. libro quinto*, *capite tertio*, numero secund' o. Probatur, quia *Eusebius. Epist. 1. ad Episcop. Africa. cap. 1. & habetur Cap. 1. 30. qu. 5. afferit*, hæc non legitima connubia esse, sed adulterina, & concubinia. Et quia Cap. *Videretur. 35. qu. 6. Celestinus Papa sic sit. Videlicet nobis. quod secunda, quam contra prohibitionem Ecclesiæ duxit, non sit vxor: nam quod contra Ordinem Ecclesiæ factum est, ratum non haberi tam humana, quam diuine legis proclamat*